

40 let po Toporišičevi »Ahačičeva« slovnica

V novih dveh sodobnih šolskih slovnica tudi primeri iz Svetega pisma

Zdve izdajama slovnice, *Kratkoslovnice* za osnovnošolce in *Slovnice na kvadrat* za srednješolce, je jezikoslovec Kozma Ahačič po dobrih štiridesetih letih prekinil tradicijo ene same, akademske slovnice. Napisal je privlačno, razumljivo slovnico, nekakšen kratek vpogled v knjižni jezik, kot ga kažejo sodobni korpusi slovenskega jezika.

Gospod Ahačič, vrsto let druge kot akademske slovnice nismo poznali. Zakaj smo na slovnico »za laike« tako dolgo čakali?

Na nek način nas je zaviral predsodek, ki se je pojavil pred več kot sto leti, da mora biti slovnica samo ena. Imeli smo akademsko slovnico Jožeta Toporišiča in vse slovnice, ki so nastale vmes za šolsko rabo, so bile pravzaprav poenostavljene izdaje te znanstvene slovnice. Verjetno pa je temu botrovala tudi avtoriteta, ki jo je užival Toporišič in je z znanstvenega vidika povsem upravičena.

Ampak na ta način smo izgubljali stik s pravo slovnico?

Slovnica ni le teorija, slovnica je tudi opis sodobnega jezika. In jezik se je v pol stoletja zelo spremenil, tako da je bila potreba po novi slovnici zares velika. Tega dela sem se lotil, ker sem videl, da tega nihče drug ne bo naredil, pa tudi zato, da bi presegel mit o samo eni veljavni slovnici.

Izdali ste kar dve različni slovnici hkrati! Torej imamo sedaj Slovenci tri slovnice: akademsko, za srednješolce oziroma za splošno rabo in za osnovnošolce. Je to praksa tudi v drugih jezikih?

Seveda. Z vidika teoretičnih izhodišč je dobro, da je v nekem prostoru več slovnice. Slovnica je aparat, orodje, s pomočjo katerega opišemo jezik in njegova pravila. Hkrati pa je slovnica tudi opis tega, kakšen je knjižni jezik v določenem obdobju, v določenem časovnem trenutku. Vse slovnice sicer opisujejo isti jezik in ista pravila, vendar se knjižni jezik spreminja. Sicer ne zelo hitro, a na vsakih deset do dvajset let, kot kaže praksa v velikih svetovnih jezikih, potrebuje jezik nov opis.

Jezik je živ in se spreminja, ampak ali se res spreminjajo tudi pravila?

Poznamo dve ravni slovnice. Prva je teoretična – tu spremembe niso nujne in če malce karikiram, bi se na tej ravni dalo danes slovenščino opisati enako, kot jo je opisal Adam Bohorič. Drugačna je živa raven jezika – tu spremem-

be za povprečnega »uporabnika jezika« niso opazne na daleč in v kratkem časovnem obdobju, vendar spremembe so. Zaznamo jih v skladnji, spremembah v rabi posameznih besed, pomembnih za vzpostavljanje slovnicih razmerij, rabi zaimkov ...

Vprašam še drugače: se bodo sedanje generacije učile drugačne slovnice, kot smo se je učili mi?

Prepričan sem, da se bodo. Na mnogih šolah jo le mesec po izidu že aktivno uporabljajo. Koncept, na katerem temelji moja slovnica, je nekakšna vrnitev k tradiciji, k načinu podajanja slovnice, kakor jo poznamo pri učenju tujih jezikov. Še posebno pri slovnici za srednješolce sem opozoril na različne poglede na jezik, kdor bo želel, bo dobil tudi vpogled v teorijo slovnice, kot smo se je učili mi. Kdor pa ne bo želel, bo dobil vse informacije o jeziku, prilagojeno njegovi starosti in potrebam. Z oblikovnega vidika smo poleg tega dobili – to lahko trdim, ker poznam veliko slovnice drugih jezikov – eno lepših slovnice za šolarje v Evropi.

Nekateri rečejo, da je tako zanimiva in privlačno napisana, da jo berejo pred spanjem.

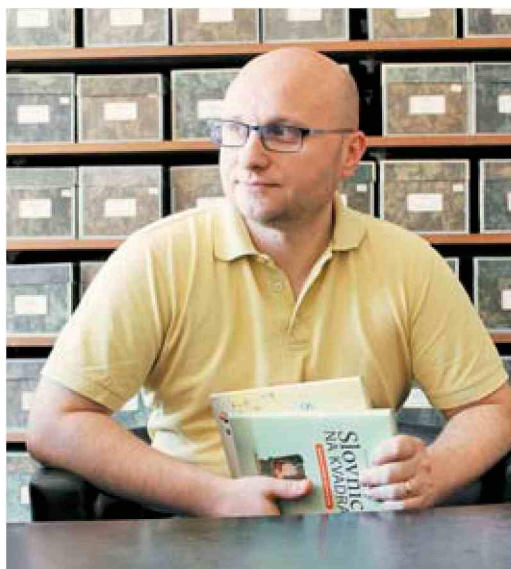
(*nasmeh*) Kot ljubitelja slovnice in raziskovalca zgodovine slovnice me je dolgo časa bolelo, da se je pri nas uveljavil predsodek o slovnici kot nečem, ob čemer te zmrazi. Zato je bila moja želja prikazati slovnico kot nekaj zanimivega, uporabnega, pa tudi zabavnega. Posebno srednješolska vsebuje najrazličnejše zanimivosti, opozorila, vzporednice s tujimi jeziki, podatke o rabi v zgodovini jezika in občasno tudi pregled, kako o spremembah v jeziku razpravljamo danes. Rad bi, da bi šolski prostor zajel veder, a hkrati bolj sistemtičen način poučevanja slovnice. Da bi mladi dojemali slovnico kot nekaj zabavnega, nekaj, s čimer se srečujejo vsak dan, in konec koncev nekaj, kar je povezano tudi z znanjem tujih jezikov; nekaj, kar je razumljivo in praktično uporabno. Ker če ne poznaš svojega jezika, mnogo težje razumeš specifičnosti tujih jezikov. Poznavanje slovnice je podobno kot poznavanje geografije: mnogo lažje bomo našli glavno mesto države, če bomo približno vedeli, kje na zemljevidu sploh leži država oziroma kakšen je zemljevid sveta – in če bomo atlas seveda imeli doma. Če je slovnica dovolj preprosta, lahko njene osnove držimo v glavi, za podrobnosti pa pogledamo vanjo kar sproti.

K temu pripomorejo tudi primeri iz sodobnega sveta?

Po dolgem času so primeri v slovnici sodobni, iz današnjega življenja, knjig in časopisov. V slovnici so denimo tudi primeri večkrat rabljenih stavkov iz Svetega pisma, kar je v slovnica po svetu navada, pri nas pa tega nekaj časa ni bilo. Poleg tega so v slovnici ilustracije: z njimi slovnica ni lepša le navzven, z ilustracijami je podane tudi kar nekaj vsebine. Še posebej v *Kratkoslovnici* sem črtal kar nekaj besedila z razlagami, saj je ilustrator vsebino bolj in jasneje povedal z risbo.

Smo torej po Toporišičevi dobili Ahačičevo slovnico?

Nikakor ne! Prav zato sem namenoma pripravil dve slovnici. Slovenci smo od 19. stoletja – od pojava Janežičeve slovnice naprej – navajeni, da mora biti slovnica ena. Pred tem pa je tudi pri nas živelo več slovnici hkrati. Po Janežiču se je prepričanje utrjevalo z Breznikovo slovnico, pa potem slovnico štirih od leta 1956 naprej in od leta 1976 s Toporišičevo slovnico. Skrajni čas je, da preidemo v čas, ko bo slovnici lahko

Prof. dr. Kozma Ahačič je raziskovalec na Inštitutu za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU, vodja Sekcije za zgodovino slovenskega jezika.

Foto: osebni arhiv

več. Ljudje imamo namreč različne jezikovne potrebe. ■

KSENJA HOČEVAR